

Uczenie patriotyzmu

Autor tekstu: **Krystyna Kukucka**

Są tematy, które za człowiekiem w jakiś sposób „chodzą”. Pojawiają się niespodziewanie, a później zjawiają co jakiś czas. Dla mnie takim zagadnieniem jest patriotyzm czasu pokoju. Tak, czasu pokoju. Nie wymachiwania szabelką przeciw temu i owemu, nie zawsze rozsądnie i nie zawsze we właściwą porę. Niektórzy się na mnie w tym miejscu oburzają. Mniejsza o to.

Przejawy miłości do ojczyzny prowadzące do własnego samozatrącenia, własnej śmierci potrzebne są na wojnie. A i tam — bez przesady. W końcu nie miałyby kto i dla kogo tej wojny wygrywać...Martwy bohater, choćby największy, pozostanie martwy. Niczego już nie zbuduje, nie osiągnie, nie naprawi...Żołnierze czwórkami prosto do nieba mogą iść w wierszu, w realnym świecie powinni starać się przetrwać, nie przelewać niepotrzebnie krwi. Niemal za zbrodnię wobec narodu uważam wciąganie do walki dzieci. Dziesięcioletni powstańczy łącznik chciał być przydatny. Nie znał strachu, wchodził tam, gdzie inni nie dawali rady, ale czy musiano go wysłać z meldunkami i ładunkami zamiast chronić? Czy najpiękniejszy pomnik małego powstańca zrównoważy jego jedenaste i kolejne urodziny, których nie dane mu było dożyć? Kraj, złożony wyłącznie z ludzi gotowych ginąć z miłości do niego, skazany byłby na nieodwołalną zagładę.

Pierwszy raz z tematem „Patriotyzm młodzieży okresu wojny i okupacji a patriotyzm współczesny” zetknęłam się na własnej maturze. Pisałam wówczas między innymi o nieżyjącym już Michale Kaziowie. Człowieku, który po wojnie w wyniku wybuchu miny stracił wzrok i obie ręce a mimo to skończył szkołę, studia, obronił doktorat, pisał książki i robił wszystko by być pożytecznym dla kraju i innych ludzi. Być pożytecznym. Tak mało i tak wiele za razem. Właśnie to „być pożytecznym dla kraju” zapadło mi w pamięć jako wskazanie i wykładnia patriotyzmu czasów pokoju.

Później, już na studiach, za sprawą niezapomnianej metodyczki, dr Marii Piwońskiej trafiła do mnie ankieta. Właściwie 4 otwarte pytania (tylko pytania otwarte niczego nie sugerują, dają możliwość swobodnej wypowiedzi.)

Pytania brzmiały:

1. Co rozumiesz pod pojęciem ojczyzna
2. Jakie czyny naszych przodków znasz najlepiej i najwyżej cenisz?
3. Czy w dzisiejszych czasach jest miejsce dla patriotyzmu?
4. Jakimi cechami charakteru powinien wyróżniać się współczesny Polak-patriota?

Pierwszy raz wypróbowałam ankietę w wiejskiej szkole na Śląsku Opolskim. Wyniki były dość ciekawe. Ojczyzna dla większości to ziemia ojczysta, miejsce pochodzenia. Czyny przodków tylko częściowo wiązały się z walką, głównie z powstaniami śląskimi, w większości — z trwaniem jako takim. Pojawiły się też cechy patrioty związane nie z walką a z uczciwą, sumienną pracą, niezależnie od jej rodzaju. Ankietę postanowiłam kontynuować. Dostawali ją zawsze uczniowie kończący szkołę i zawsze na ostatniej godzinie zajęć. Chodziło mi o całkowitą szczerą wypowiedź, a tą, poza anonimowością, gwarantowało tylko wypełnienie ankiety, gdy świadectwa ukończenia szkoły są właściwie gotowe do rozdania...Miałam ambitne plany — kiedyś, po latach - opublikować wyniki, pokazać jak zmieniało się rozumienie pojęcia ojczyzna, patriotyzm, wzorce osobowe i cechy charakteru. Z ambitnymi planami jednak tak bywa, że rzadko się je urzeczywistnia...Mnie czekały dwie przeprowadzki i remont i gromadzone latami ankiety zwyczajnie ich nie przetrwały. Pozostała własna (niezła ponoć) pamięć, a to zdecydowanie za mało na naukowe opracowanie. Ale z pamięci też niejedno można odtworzyć.

Najciekawsze wypowiedzi pochodziły z lat 1980-84, a więc rodzącej się „Solidarności”, stanu wojennego i krótko po nim. Pojęcie ojczyzny, postaw, wzorców osobowych obecne było w domach. O tym się mówiło, spierało, dyskutowało. Dla większości Ojczyzna równała się Polska. I to nie w wydaniu dzisiejszej Młodzieży Wszechpolskiej — „Polska dla Polaków”, czyli nacjonalistycznie — bogoojczyźnianym, ale matka wszystkich mieszkańców, demokratyczna, samorządna, niezależna od (co było w tamtych czasach szczególnie akcentowane) zewnętrznych wpływów. Czyny przodków godne zapamiętania to działalność zarówno Piłsudskiego, jak i Dmowskiego, Paderewskiego ale i Tadeusza Kościuszki i to wcale nie za powstanie jako takie, ale za Uniwersał Połaniecki- zapowiedź nadania praw i ziemi chłopom, a z czynów wojennych — obrona Westerplatte, działania partyzanckie i udział Szarych Szeregów. Właściwie wszyscy twierdzili, że w czasach pokoju jest miejsce dla

patriotyzmu, a cechami współczesnego Polaka- patrioty powinna być odwaga, umiejętność mówienia prawdy, solidarność (ta pisana małą literą), gotowość do poświęceń i pomocy drugiemu, uczciwość.

Przez kilka lat nie dawałam ankiet, uważając, że z braku materiału porównawczego rzecz nie ma już sensu. Wróciłam do nich za sprawą odbywającej się w salach senatu Konferencji Harcmistrzowskiej „Zadania stojące przed harcerstwem”, podczas której jeden z zespołów miał zajmować się zagadnieniami patriotyzmu i postaw obywatelskich. Nie chciałam jechać z gołymi rękami. Odszukałam pytania, przeprowadziłam ankietę i...trochę przestraszyłam się jej wyników . Obnażyły nieudolność opartego na mechanicznym odtwarzaniu wiedzy systemu oświaty, w którym w nagromadzeniu wskaźników rzekomo monitorujących jakość (w praktyce odnotowujących stopień „wstrzelenia się” w klucz odpowiedzi) dawno umknął żywy uczeń ze swoimi problemami, działanie zastąpiono gadaniem, nie dyskusją. Gadaniem na zasadzie „tu macie przepis, tak macie robić”, a przepis nie zawsze pasuje do czasów i sytuacji. A zresztą osąd zostawiam czytelnikowi.

Postawy patriotyczne młodzieży

Ankieta przeprowadzona została w dniach 5-9 maja 2008 na grupie 130 uczniów klas II i III Gimnazjum we Włocławku. Pytania miały charakter otwarty.

1. Co rozumiesz pod pojęciem Ojczyzna?

rodzinne			państwo						3
kraj			rodzinny						19
kraj		w którym	się			urodziłem			31
dom									5
dom			i rodzina						3
ziemia,		na	której		się		urodziłem		5
wspólnota					obywateli				8
państwo					i dom				2
duży			obszar			ziemi			2
ziemia,		na	której	człowiek	się	urodził		i wychował	5
mój					kraj				3
rodzinny			dom,			tradycja			2
miejsce,		do	którego		możemy		wrócić		1
miejsce			w którym		się		żyje		2
Polska									2
miejsce			gdzie			mieszkam			2
flaga			biało-czerwona			z orzełkiem			1
miejsce			gdzie		mieszkają		ludzie		1
nasze		pochodzenie		i wszystko,	co	nas		otacza	1
grupa		żyjąca		na	danym		obszarze		1
miejsce		pochodzenia,		z którym	czuję	się	związana		2
miejsce		najlepsze			i bliskie		sercu		1
coś,		dla	czego		warto	poświęcić		życie	2
miejsce		rodzinne,		gdzie	jest	wiele		wspomnień	1
zbiór		obywateli			jednej		narodowości		3
obszar		ziemi,		z	którym	czuję	się	związana	1
naród									3
państwo					i naród				2
tam,		skąd		pochodzę,	gdzie	są	moje	korzenie	1
kraj				w którym			mieszkam		1
hmmm...kraj,				w którym	żyję		i wychowuję	się	2
naród,		zjednoczone		państwo	bez	przemocy		i wojen	1
nie					rozumiem				4
nie wiem									5

2. Jakie czyny naszych przodków znasz najlepiej i najwyżej cenisz?

bitwa		pod		Grunwaldem				17
akcja		pod		Arsenałem				11

walka	Polski	podziemnej	podczas	II	wojny	światowej	13
walka		w obronie		o	ojczyzny		7
odzyskanie			niepodległości				8
walki		w II	wojnie		światowej		14
powstanie			warszawskie				4
Maria	Curie		Skłodowska	i jej		odkrycia	3
Szare			Szeregi				5
osiągnięcia			piłkarzy				5
konstytucja			3-maja				2
walka		o polskość	w czasie		zaborów		2
Fryderyk			Chopin				2
harcerze		w powstaniu			warszawskim		2
Katyń							3
chrzest			Polski				2
teoria			Kopernika				2
wyzwolenie			Włocławka				2
udział			w wojnie				1
kontynuowanie			polskich		tradycji		1
zdolność		do			poświęceń		1
wojna						w Izraelu	
powstanie			styczniowe				1
Kazimierz			Wielki				1
harcerzy		którzy	provokowali		Niemców		1
walka			z krzyżakami				1
dywizjon			303				1
walka	za	kraj	w chwili		zagrożenia		1
poświęcenie		dla			Ojczyzny		1
wojny							1
bitwa		pod		Raławicami			1
wygrany		mecz		z Portugalią			1
nie			wiem				31
nie		interesuje	mnie		to		2
nie			pamiętam				3
mało znam czyny naszych przodków, już teraz nic nie pamiętam 1							

3. Czy w dzisiejszym świecie jest miejsce dla patriotyzmu?

tak								61
chyba				tak				4
uwagam,		że			tak			3
raczej				tak				2
tak,	ale	to		pojedyncze		jednostki		3
tak,	ale	trudno		znaleźć		patriotów		1
tak,		ale			niewiele			2
w miasteczkach								1
możliwe				być				1
powinno					tak			1
sądzę,		że						1
może				jest				1
teraz		jest	ich		znacznie	mniej		1
patriotyzm				przemija				1
myślę,	że	tak,	ale	to	zależy	od	woli ludzi	1
jest,	ale	większość	ludzi	nie	uważa	patriotyzmu	za wartość	1
większości		młodzieży		to		nie	interesuje	1
w niektórych		państwach,		ale		nie	w Polsce	1
gdzieś-na				pewno				2
jest,	ale	trzeba		być		głupim		1
nieliczni	mają	na		niego	trochę	miejsca		1
raczej	już	nie	ma	na	to	miejsca		1

moim zdaniem nie ma miejsca na patriotyzm	1
Nie, bo już świat nie ma granic takich jak kiedyś i Polacy marzą o dobrach, które mogą zdobyć za granicą	1
NIE	4
NIE MA	18
NIE WIEM 12	

4. Jakimi cechami charakteru powinien wyróżniać się współczesny Polak — patriota?

NIE		WIEM				16			
NIE	JESTEM	PATRIOTA,	NIE	WIEM		4			
NIE	JESTEM	PATRIOTA	I NIE	CHCE	NIM	BYĆ	1		
O CO			CHODZI?				1		
odwaga							20		
oddanie			ojczyźnie				13		
kochać		swoją		ojczyznę			13		
wyrozumiały							6		
wyrozumiałość,			śmiałość				5		
waleczny							6		
powinien		walczyć	za		kraj		2		
NIE			EMIGROWAĆ				3		
nie	wyjeżdżać	z kraju	za		pieniędzmi		2		
tolerancja							2		
dumny,		że	jest		Polakiem		6		
czcić		święta			narodowe		4		
honorowy							6		
uczciwy,		zdolny	do		poświęceń		4		
nie		łamać			prawa		2		
wiara			w ojczyznę				2		
walczyć		za			kraj		2		
ciekawyy,			mądry				2		
patriotyzm							2		
przyjaźń,			wyrozumiałość				2		
honorowy,			wierny				3		
wierność,		oddanie,	szczerłość,		odwaga		2		
szacunek		do			ojczyzny		1		
szczerzy,		oddany,			sprawiedliwy		2		
oddany		dla	kraju,		wierny		2		
gotowy		do	obrony		kraju		2		
myśleć		o innych,	nie	tylko	o sobie		1		
wieszać		flagę,	chodzić	do	kościół		1		
otwarty		na	wpływy,	zachowując	tradycję		1		
obowiązkowy,				honorowy			1		
wierzący,				miłosierny			2		
pracowity		i nie	powinien	szkodzić	Polisce		1		
promować		państwo	za		granica		1		
dbać		o nasze		bezpieczeństwo			1		
nie	wstydzic	się	swojej	ojczyzny	i bronic	ją	2		
mieć	własne	zdanie	i nie	zmieniać	go	pod	wpływem	środowiska	1
oddany,			odpowiedzialny,			rozsądny		1	
nie			fanatyk					1	
musiałby			być		rasista			1	
religijność								1	
czynić		co			inni			1	
nie		oszukiwać			urzędów			1	
służba				krajowi				1	
pamięć		o wojsku			polskim			1	
mądry								1	

znać	hymn,	godło,	flagę	1
kulturalny				1
bronić		kraju		1
oddany ojczyźnie	1			

Wnioski:

7% badanych nie potrafi w ogóle zdefiniować pojęcia Ojczyzna (nie wiem, nie rozumiem)

6,15% udziela odpowiedzi o zabarwieniu nacjonalistycznym (zbiór obywateli jednej narodowości, naród, państwo i naród) co może wynikać z nieumiejętności precyzyjnego wyrażania myśli, może być jednak też przejawem braku tolerancji dla przedstawicieli innych narodowości zamieszkujących, lub mogących zamieszkiwać Polskę.

Odpowiedzi na pytanie 2 dowodzą całkowitej klęski nauczania historii w obecnej formie, głównie polegającego na bezrefleksyjnym wykuciu dat, nie wyrabiającego umiejętności rozumienia i oceny faktów i związków między faktami.

37 uczniów nie potrafi wymienić żadnego wartego zapamiętania wydarzenia (nie wiem) co stanowi **28,45%** badanych (odpowiedzi :nie wiem, nie interesuje mnie to, nie pamiętam, mało znam czyny naszych przodków,) bitwę pod Grunwaldem i walki Polaków w II wojnie światowej stawia na tym samym poziomie prawie ta sama ilość uczniów (17 i 14) dla dalszych 6 osiągnięcia sportowe są najważniejszymi faktami — dobre i to, tylko że nasi sportowcy zbyt rzadko dostarczają nam powodu do dumy.

Na pytanie **czy jest miejsce dla patriotyzmu w dzisiejszym świecie** tylko 61 uczniów udzieliło jednoznacznej, twierdzącej odpowiedzi, co stanowi około 47% ankietowanych.

Według 22- 17% nie ma takiego miejsca. 12 uczniów — 9,2% nie potrafi określić czy jest (nie wiem). 3 osoby określają, że gdzieś, ale nie w Polsce, jest miejsce dla patriotyzmu. 1-że jest, ale trzeba być głupim, 1-większość nie uważa patriotyzmu za wartość, 1- twierdzi, że młodzieży nie interesuje to.

Cechy, jakimi **powinien wyróżniać się współczesny Polak**— patriota potrafiło wymienić 108 uczniów. Odpowiedzi „nie wiem” udzieliło 16, co stanowi 12,3%. Pojawiły się wypowiedzi zwracające uwagę na tolerancję i mądrość, nie łamanie prawa i nie oszukiwanie urzędów, sprawiedliwość, konieczność pozostania w kraju Niepokój wzbudzać mogą wypowiedzi 6 — nie jestem patriotą i nie chcę nim być, nie jestem patriotą i nie wiem, o co chodzi?, co stanowi 4,6%,

W sumie niezła mieszanina pojęć, postaw. Ale czy to tylko wina młodzieży? Młodzież — bo 15 -16-latkę to już nie dzieci, są dobrymi obserwatorami. Wychwyca każdy fałsz, ale dadzą się również omotać obietnicom polityków...Ile razy dajemy im fałszywy przekaz?

Jeśli dyrektor szkoły wykorzystuje pozostały wystrój lokalu i oryginalną urnę, zaprasza lokalną telewizję na wybory Samorządu Szkolnego, do kamery mówi jak to kształtuje postawy obywatelskie, a sam 2 dni wcześniej nie poszedł głosować w prawdziwych wyborach, mając 300m do lokalu — młodzież zauważy fałsz, wychwyci, że coś jest nie tak...Jeśli apel czy uroczystość szkolną zaczyna się głośno wykrzyczanym nazwiskiem bohatera szkoły, po którym następuje zbiorowy odzew :„Nasz patron, nasz wzór”, a patron, jak najbardziej szlachetny i godny uwagi, jest bohaterem czasu wojny, takim, któremu nie dano się zestarzeć — jest to jeszcze kształtowanie patriotyzmu współczesnego, czy może danie cichego i niezamierzonego hasła: „Patrioci to wojna , nie pokój”? Nie wiem.

Jeśli nie nazywa się drania — draniem, podłości — podłością, bo można by narazić się jakiemuś rodzicowi, współzawodnictwo oparte na wiedzy zastępuje się „chodzeniem na skrót”, bo trzeba dobrze wypaść, zwyciężyć, pokonać, bo trwa gra pozorów i wskaźników...

Jeśli mówi się o tolerancji, otwartości na różność poglądów, a w praktyce — prowadzi uczniów w zwartych szeregach, nie patrząc na rzeczywiste wyznaczenie, czy jego brak do kościoła, sprawdza tam obecność, odnotowuje nieobecnych — żadne późniejsze mówienie o wolności sumienia i wyznania nie ma właściwie sensu. A gdzie tu patriotyzm? Sprawa prosta. Przecież Ojczyzna ma być wartością wspólną dla wszystkich jej mieszkańców. Miejscem jedynym pod słońcem. A skoro nie jest, skoro dzieli ze względu na wyznaczenie, poglądy, to czy jest jeszcze ojczyzną? Czymś, co warto kochać, czy może lepiej poszukać sobie innego miejsca?

Za wzory osobowe podaje się z uporem godnym lepszej sprawy niemal wyłącznie bohaterów czasów wojny. Naukowców, twórców nie podaje się za wzór. A szkoda. Za to wielu zasłużonych niezasłużenie opluto i oczerniono. Jak w czymś takim ma połapać się młodzież?

Wiem jedno. Kiedy podczas powodzi 1000-lecia ogłoszony został apel Naczelnika ZHP o pomoc Racjonalista.pl

w likwidacji skutków powodzi, zgłosiły się tysiące ochotników, 16-18-latków. Pracowali w cuchnącej mazi po kolana, lub w upał w gumowych strojach, przypominających kosmitów. Nie liczyli godzin. Wiedzieli, że muszą pomóc. Bo jak nie oni, to kto? Czy czuli się patriotami, bohaterami czasów pokoju, czy zdawali sobie sprawę, że uczestniczą w czymś wielkim, że zdają egzamin obywatelski? Nie wiem. Nie pytałam, mimo że wśród ochotników był i mój syn.

Zobacz także te strony:

[Czy Polacy się lubią?](#)

Krystyna Kukucka

Nauczycielka, wieloletnia działaczka ZHP.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 13-07-2009 Ostatnia zmiana: 14-07-2009)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6679) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6679>)

Contents Copyright © 2000-2009 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2009 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl